

Dronten, 25 augustus 2025

Zienswijze NAV op 8e Nederlandse actieprogramma betreffende de Nitraatrichtlijn (2026-2029)

De Nederlandse Akkerbouw Vakbond (NAV) heeft met belangstelling kennis genomen van het concept 8^e actieprogramma Nitraatrichtlijn en de daarbij gevoegde stukken.

Hieronder vindt u puntsgewijs onze reactie:

1. Er is nog heel veel onduidelijk, het document staat vol met PM's. De NAV hoopt dan ook dat er bij een meer definitieve versie of bij bekendmaking van nu nog ontbrekende onderdelen zoals nieuwe versies van gewassenlijsten, er nogmaals een mogelijkheid komt om te reageren voordat het programma definitief wordt vastgesteld. Het is vooralsnog onduidelijk hoe de diverse PM posten gaan doorwerken in het totale mestbeleid. Dat maakt dat een goede integrale reactie nu moeilijk te geven is.
2. Bij de bijeenkomsten met stakeholders hebben wij meermaals ingebracht, dat de laatste nitraatrapportage niet of nauwelijks het effect van de maatregelen uit het 7^e AP meeneemt. Waar de waterkwaliteit (vaak al langere tijd) aan de normen voldoet, vindt de NAV het onlogisch om maatregelen uit het 8^e AP of doelsturing *bovenop* de maatregelen uit het 7^e AP te plaatsen. Op p.7 staat: 'Het uitgangspunt daarbij is dat de maatregelen genomen in het 7e actieprogramma en de derogatiebeschikking 2022-2025 worden voortgezet.' Er wordt niet onderbouwd hoe men tot deze keuze is gekomen. Logischer zou zijn om bijvoorbeeld doelsturing in te zetten *in plaats van* de generieke beperkingen uit het 7^e AP. Daar waar de waterkwaliteit op orde is, zouden maatregelen uit het 7^e AP breed kunnen worden verzacht of losgelaten. Dat vindt in de plannen alleen plaats bij de aanpassing van de breedte van de bufferstroken. De bufferstroken zijn een direct gevolg van de derogatiebeschikking. Als de waterkwaliteit op klei en veen daarvoor al in orde was, zou er ook voor kunnen worden gekozen om de bufferstroken op die gronden te laten vervallen. Wij denken dat dit ook zal bijdragen aan de acceptatie van het mestbeleid door agrariërs, wat tot op heden schrikbarend laag was.
3. Op p.20 wordt ingegaan op de term eutroof. Zoals daar terecht wordt gesteld, zijn N en P ondersteunende parameters bij de beoordeling van de toestand van een waterlichaam. Als bij ongeveer een derde van de eutrofe wateren N en P onder de norm zijn, is er duidelijk een andere factor die eutrofiering bevordert. Volgens ons kan niet uitgesloten worden dat deze onbekende factor ook een rol speelt in wateren waar N en P hoger zijn. Het verdient nader uitzoeken hoe en waardoor eutrofiering ontstaat. Nu wordt het toegeschreven aan de landbouw, daar waar N en P boven de norm zijn maar dit hoeft dus niet terecht te zijn.
4. Op p.23 staat een merkwaardige opmerking: 'In de klei- en veenregio wordt de norm van 50 mg/l nitraat in het uitspoelend grondwater momenteel al gehaald. Uit de doorrekening volgt dat de klei- en veenregio zullen blijven voldoen aan deze norm, ook met uitvoering en instandhouding van de maatregelen uit het 7^e actieprogramma en de derogatiebeschikking 2022-2025.' Volgens ons had daar beter kunnen staan: ook *zonder* uitvoering en instandhouding van de maatregelen uit het 7^e actieprogramma en de derogatiebeschikking 2022-2025. Zie ook punt 2.
5. Hoofdstuk 4 Doelsturing: de NAV vindt dat er wel erg voorzichtig wordt begonnen met doelsturing. De stapeling bovenop de generieke beperkingen uit het 7^e AP maken dat het wat ons betreft twijfelachtig wordt of agrariërs er voor te vinden zijn. Doelsturing wordt toch geacht ondernemers meer vrijheid te geven in hoe ze de gestelde doelen willen behalen. De kosten van alle metingen zijn hoog en het zou stimulerend werken als daar sneller opheffen van beperkingen tegenover zou

staan. Een van de grote voordelen van doelsturing is, dat het ondernemerschap en denkvermogen van de agrariërs wordt ingezet om de milieudoelen te halen. Dat betekent wat ons betreft dat daar ook ruimte voor moet zijn en niet zal worden uitgegaan van een groslijst van goedgekeurde maatregelen.

6. De NAV heeft samen met andere sectorpartijen een alternatief voor de 1-oktober maatregel voorgesteld. Deze is door de CDM doorgerekend en van een positief advies voorzien. Tot onze grote teleurstelling staat het vervangen van de 1-oktober maatregel voor de teelt van vanggewassen na overige gewassen (zoals aardappel) nu als maatregel die *op termijn* kan worden vervangen door ons alternatief, in het kader van doelsturing. Wij zien echt geen enkele reden om de 1 oktober maatregel na overige gewassen niet per 1 januari 2026 te vervangen door het alternatief!
7. Voor vanggewassen wordt geen gebruiksnorm meer gegeven. Op zich snapt de NAV dat vanggewassen juist bedoeld zijn om N en P uit de bodem te gebruiken, maar de praktijk leert dat de weggroei van een vanggewas na zaai sneller en beter verloopt wanneer wel een licht bemesting wordt gegeven. Dit resulteert in een dichter en groter vanggewas wat weer meer mineralen uit de bodem opneemt dan een vanggewas wat zich slecht ontwikkelt. Zoals wij het nu lezen is geen enkele bemesting na de hoofdteelt meer toegestaan, klopt dat? Na sommige hoofdteelten als tarwe en pootaardappelen die schraal worden bemest, is er o.i. onvoldoende N aanwezig in de bodem om vanggewassen goed te laten groeien. Wij pleiten daarom toch voor een kleine N-gift voor vanggewassen. De norm zou per vanggewas en afhankelijk van de voorgaande hoofdteelt vastgesteld moeten worden omdat niet alle vanggewassen evenveel N-mineraal nodig hebben voor kieming en weggroei.
8. De NAV is positief over het feit dat de 1 op 3 rotatie met rustgewassen uitsluitend voor zand zuid en löss gaat gelden. Een alternatief van 2 op 6 maakt het beter inpasbaar in de bedrijfsvoering. Toch zal deze maatregel grote gevolgen hebben voor de bedrijfsvoering in de betreffende gebieden. Mogelijk zal vooral de groenteteelt sterk worden geraakt en daarmee de kwaliteit en kwantiteit van voedselproductie.
9. De NV-gebieden worden vervangen door aandachtsgebieden, gebaseerd op de overschrijdingen en de nieuwe berekeningen van de landbouwbijdrage daaraan. Hier zijn verschillende zaken over te zeggen. Ten eerste valt in het rapport over de actualisatie van de landbouwbijdrage op, dat men zowel historisch als huidige bemesting als landbouwbijdrage ziet. Dus de landbouw wordt nu gekort vanwege nalevering van mineralen uit de bodem. Dat is moeilijk uit te leggen. Bovendien worden alleen gebiedseigen bronnen meegerekend bij de berekening van de landbouwbijdrage. Dat betekent volgens ons, dat een RWZI net buiten maar bovenstrooms van een gebied niet wordt meegerekend, evenmin als de bijdrage van buitenlandse bronnen. Daarmee komt de landbouwbijdrage in landbouwgebieden natuurlijk overal boven de 19% uit. Het is ons niet gelukt om hierover uitleg te krijgen van de WUR-onderzoekers.

In een aantal gebieden is er grote invloed van kwel op N en/of P in het water. Dit blijft o.i. onderbelicht. In met name Flevoland en de noordelijke kleischil zou hier veel meer rekening mee moeten worden gehouden. Nu wordt de landbouw gekort op bemesting (met alle gevolgen van dien voor de voedselproductie, gewasgezondheid en het boereninkomen) terwijl de oorzaak van normoverschrijdingen heel ergens anders ligt.

De NAV is wel zeer positief over het feit dat de korting in de aandachtsgebieden zal afhangen van de mate van normoverschrijding en dat in gebieden met P-overschrijding niet meer wordt gekort op N-bemesting.

Toch vragen wij ons wel af, waarom heel Nederland als kwetsbaar gebied is aangewezen. Wij menen dat de inzet van dit kabinet was om dit juist niet te doen.

10. Wat betreft de evaluatie van de gecombineerde fosfaatindicator wijzen wij er nogmaals op dat indertijd is toegezegd dat deze overgang neutraal zou gebeuren. Dat is niet wat er heeft plaatsgevonden, er is op de meeste grond P-gebruiksruimte verloren gegaan. De NAV ziet dit graag meegenomen in de evaluatie.
11. Bufferstroken: de NAV is zoals eerder gezegd positief over verkleinen van de bufferstroken op klei en veen. Maar waarom kan dat pas in 2027 ingaan? En waarom worden deze bufferstroken niet geheel opgeheven? Op gedraineerde kleigrond dragen de bufferstroken niks bij, dus hoe sneller deze worden verkleind of opgeheven hoe beter. Bij de invoering in 2023 werd er geen rekening gehouden met het feit dat de invoering veel te kort op de aankondiging zat en er al wintergewassen stonden op de bufferstroken. Bij verkleinen of opheffen van de bufferstroken geldt ook dat dit voor wintergewassen waarschijnlijk te laat wordt besloten, maar voor alle andere gewassen is zo spoedig mogelijk verkleinen of opheffen aan de orde wat ons betreft. De bufferstroken hebben een direct negatief effect op de voedselproductie en het inkomen van met name akkerbouwers en dit moet zo spoedig mogelijk ten einde komen wat de NAV betreft.
12. De NAV zet vraagtekens bij de uitvoerbaarheid van verplicht groene bufferstroken en infiltratiegreppels bij P-overschrijdingen: veel agrariërs hebben betonpaden op de bufferstroken. Moeten deze dan worden verwijderd of komt de bufferstrook daar nog naast? Daar zouden wij graag opheldering over krijgen. Is de effectiviteit van infiltratiegreppels voldoende onderzocht?
13. De NAV is zeer positief over het feit dat de aanwijzing van gebieden waar de waterkwaliteit voldoet geldt voor de hele duur van het 8^e AP. Wij hopen wel, dat dit niet geldt voor de aandachtsgebieden, maar dat deze bij verbetering van de waterkwaliteit komen te vervallen.
14. De NAV is positief over het feit dat in de ex ante doorrekening óók wordt gekeken naar het effect op het inkomen van agrariërs en naar de inpasbaarheid op het boerenbedrijf. Echter wel met twee kanttekeningen: ten eerste wordt gesteld dat door de hoge vergoedingen van de ontvangst van mest het akkerbouwincome relatief weinig beïnvloed wordt door de maatregelen. Dat vinden wij wat krom. Voor akkerbouwers is het geld voor de mest meegenomen, maar niet behorend tot het standaard inkomen. Bij een krimpande veestapel zal deze factor veranderen en dan kunnen de maatregelen uit het 8^e AP ineens wel relatief veel effect op het inkomen hebben. Ten tweede missen wij de invloed op voedselproductie en gewasgezondheid. Lagere bemesting heeft het gevaar dat de planten minder weerbaar worden en er meer gewasbeschermingsmiddelen nodig zijn. De productie kan ook negatief worden beïnvloed.

Samenvattend is de NAV wel positief over de inzet van de minister om een werkbaar pakket maatregelen op te stellen en niet meer beperkingen en verplichtingen op te leggen dan nodig. Dat die keuze wat ons betreft wel hier en daar wat krachtiger mag worden neergezet betekent niet, dat we geen waardering hebben voor wat in onze ogen toch een trendbreuk is met eerdere actieprogramma's.

Wat ons wel opvalt is dat er nauwelijks aandacht is voor de waarde van mest en bemesting als voeding voor onze gewassen. De focus ligt op tegengaan van vervuiling door landbouw, wat op zich begrijpelijk is omdat dit gaat over het halen van de normen voor water. Maar bemesting is cruciaal voor de productie van voldoende goed en gezond voedsel. Bij te lage bemesting worden gewassen gevoelig voor gebreksziekten en nemen ze ook minder voedingsstoffen op omdat ze minder goed groeien. De NAV pleit er voor, om dat beter mee te nemen in het bepalen van het mestbeleid. De focus ligt te veel op tegengaan van vervuiling, maar bij zoiets essentieels als voedselproductie is dat te eenzijdig.

Wij pleiten er ook met nadruk voor om ons alternatief voor de 1 oktober maatregel voor andere gewassen dan mais wel al per 1-1-2026 in te voeren. De NAV ziet geen enkele reden om dit niet te doen. Invoering betekent dat aan de onzinnige eis om de aardappelen te vroeg te moeten rooien, wat direct indruist tegen goede landbouwpraktijk, een einde komt.

Al met al wordt het voor agrariërs en hun adviseurs een steeds grotere puzzel om aan alle regels te voldoen. De inzet die wij zien op loslaten waar het kan, zou wat ons betreft daarom sterker moeten zijn. Tenslotte zou de NAV ook graag nog een reactiemogelijkheid krijgen op de nieuwe gebruiksnormen, op de gewassenlijsten voor wintergewassen en vanggewassen, op de aanwijzing van aandachtsgebieden en op de andere PM posten die onze achterban raken.

Uiteraard zijn wij te allen tijde bereid deze zienswijze nader toe te lichten.